

Epocări în „Casa lui Alecsandri”

Au și edificiile — ca și cărțile — povestea lor. A rămas pînă azi în mister — și nu mai încapă loc, de acum încolo, pentru risipirea lui — mîna criminală care a pus joc, în noaptea aceluia februarie 1888, în legendă intratului teatru din Copoul Iașilor. Cronica își amintește că tocmai căzuse cortina peste repetiția generală a unei piese de Zola, cînd vîlvățile acoperise și începuse să mistuie din patru colțuri clădirea — cu tot ce făcea zestrea mai grea și mai ușoară a Societății dramatice ieșene, de la mobilier și decoruri, la garderobă. Bine că a scăpat nevătămată arhiva societății...

Nu s-a purces la nici o anchetă serioasă pentru descoperirea făptașilor. Înarmurirea și durerea față de pierderea respectabilului lăcaș de cultură, autoritățile au știut repede să le înlocuiască cu mîndria unui alt lăcaș de cultură ce avea să fie clădit pe locul sinistrului și să-și cîștige la rîndu-i un binemeritat prestigiu — Universitatea. Soarta teatrului însă, — a actorilor (a artei lor dar și a vieții lor de zi cu zi) — rămăsese de izbeliște. La București era mai arzătoare, mai „la ordinea zilei”, problema succesiunii guvernamentale a lui I. C. Brătianu decît a nefericiților artiști dramatici ai Iașilor. Și multă vreme, pasiunile politicianiste și jocul puterii aveau să apese și să pună sub scutul hazardului vocația și destinul artistic al marii școli ieșene de teatru. Aceasta, cu atît mai mult cu cît — nevoită a sta, după pojarul de la Copou, la chieremul negustoresc al unui proprietar de restaurant, și al unui proprietar de circ — trupa Societății dramatice era într-o continuă mutare de sediu, cînd în sala improprie a lui Scarlat Pastia, cînd în arena cercului lui Teodor Sidoli, cînd — vara, în strada Banu — pe estrada Grădinii Tivoli.

Și, pentru ca nefericirea să atingă culmile, în chiar aceste grele împrejurări, teatrul se văzuse rînd pe rînd văduvit de prezența animatoare a lui Victor Boireaux Delmary, apoi de a încercatului Costache Bălănescu, apoi și de a neîntrecutului mîm Evolschi și a cîtorului Neculai Luchian. Trecerile lui Grigore Manolescu și ale Aristizzei Romanescu, prin acești Iași ai derutei artistice au fost de aceea cu atît mai prețioase, bogate nu doar în rezultate artistice, dar bogate mai ales în rezultate pedagogice de strînire și de armonizare a unei echipe, individual bine dăruită dar amenințată în ansamblul ei cu fărîmîțarea, într-o epocă în care ansamblul începea să devină cheie de boltă a spectacolului. De altfel trecerile lui Grigore Manolescu n-au fost nici ele multe... Cum, cu roade mai degrabă inhibitoare pentru actori, au fost turneele unor magîștri străini de tipul Rossi, Coquelin, Mounet-Sully. Birseasca însăși, pînă să se așeze definitiv în țară, se demonstra pe sine mai degrabă ca tragediană a burgului vienez. În aceste condiții, cu toate că nașteau și în asemenea vremi, pentru onoarea și ca semn de vitalitate nealterată a teatrului ieșean, un Petre Lăciu, un Petre Sturdza, un State Dragomir, o Aglaie Pruteanu, curba repertorială a teatrului cobora de la Luise Miller, Don Carlos și Hamlet la un afiș de vodeviluri, de operete și de melodrame mărunte; iar pe planul organizării artistice a scenei se împămîntenise sistemul Comediei franceze, deplins de Aristizza Romanescu și pentru teatrul bucureștean, al „săptămînalilor“, adică al succesiunii, din săptămîină în săptămîină, a cîte unui fruntaș societar în funcția de director de scenă...

...Să fi avut vestiții arhitecți de teatre Helmer și Felner, mină bună pentru redresarea teatrului? Să se datoreze oare această redresare prezenței la conducerea primăriei bătrînei urbe a lui Vasile Pogor și a lui Nicu Gane? Ori împrejurării că noua clădire a teatrului ieșean — încă neegalată ca frumusețe arhitectonică, inaugurată acum 75 de ani — a fost „plăntată“ alături de fostele case ale lui Talpan în care, la începuturi, frații Fourreau stimulaseră cu zestrea lor istrionică, la „Teatrul de varietăți“, rapida naștere și creștere a teatrului ieșean? Fapt e că, nu fără justificată mîndrie, dar nu și fără a căuta semnificativ învățăminte pentru actualitate în tradiția acestei noi (și, iată, venerabile) clădiri, a fost, la încheierea lui 1971, evocată sărbătorește ziua primei deschideri a porților ei. În adevăr, ne amintim că aici a răsunit în epoci de răscruce, vocea înțelept îndrumătoare a lui Mihail Sadoveanu; că aici a fost cultivată, sub bagheta poetică a lui Mihai Codreanu, marea artă a dicției; că aici a fost experimentată, începînd cu direcția, la vremea ei neînțeleasă, a lui Iorgu Iordan, îndrăzneala de a îmbogăți înnoind tradiția (prin V. I. Popa, prin A. I. Maican, apoi prin I. Sava).

Măcar pe făgașul acestor amintiri, descoperim, parcă mai netezite, drumurile către care, mărturisit, se străduie astăzi Naționalul ieșean.

Florin Tornea

